

найбільш сприятливих умов для навчання кожної дитини, розвитку її здібностей, нахилів; формуванні пізнавального інтересу учнів, розширенні їх кругозору; усвідомленні практичної значущості знань, які діти засвоюють. Розроблена технологія розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів у системі проблемного навчання є поєднанням дослідницької діяльності, групової роботи, диференціації навчання та особистісно орієнтованого підходу. На нашу думку, така технологія буде ефективною й доцільною для впровадження в навчальний процес Нової української школи. Адже вона ґрунтується на тих засадах, котрі є актуальними для сучасної освіти.

Зрозуміло, що для апробації технології розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів у системі проблемного навчання необхідна достатня кількість часу й відповідна організація навчального процесу. Проте вже після впровадження у практику деяких її елементів можна було помітити, що в дітей значно підвищився рівень пізнавальної самостійності. Вони стали більш уважними, зосередженими, з'явився інтерес до навчання. Школярі не боялися братися за складні, нестандартні завдання, висловлювати свої думки, навіть якщо невпевнені в їхній правильності. Зріс рівень самостійності під час виконання навчальних завдань. Це дає змогу говорити про ефективність такої технології.

Проте вивчення проблеми розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів не вичерпується результатами нашого дослідження. Детального опрацювання потребують питання, що стосуються розвитку пізнавальної самостійності через впровадження інтерактивних технологій, проведення інтегрованих занять, формування мотивації до самостійної пізнавальної діяльності учнів тощо.

Отже, навчання і виховання ґрунтується на активній позиції учнів, їхній пізнавальній активності й самостійності. Актуальним сьогодні в умовах становлення Нової української школи є впровадження в навчальний процес таких засобів активізації, як система пізнавальних і творчих завдань, застосування різних прийомів співробітництва й навчального діалогу, групової та індивідуальної роботи, що сприяє зміцненню інтересів дітей.

Проблемне навчання пробуджує інтерес до засвоєння нових знань, бажання навчатися, а це, в свою чергу, є показником розвиненої пізнавальної самостійності учнів початкової школи.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти / Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. – Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. – 240 с.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор – укладач Н.П. Наволокова – 2-ге вид. Харків : Вид. група «Основа», 2012. – 176 с.
3. Коломієць М. В. Навчально-дослідницька діяльність дітей молодшого шкільного віку / М. В. Коломієць // Завучу. Усе для роботи. – 2015. – № 9-10 (153-154). – С. 25-29.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник / О. Я. Савченко – Київ : Грамота, 2012. – 504 с.

References

1. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity / Typovi osvitni prohramy dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity: 1-2 klasy. – Kyiv : TD «OSVITA-TsENTR+», 2018. – 240 s.
2. Entsyklopediia pedahohichnykh tekhnolohii ta innovatsii / Avtor – ukkladach N.P. Navolokova – 2-he vyd. Kharkiv : Vyd. hrupa «Osnova», 2012. – 176 s.
3. Kolomiiets M. V. Navchalno-doslidnytska diialnist ditei molodshoho shkilnoho viku / M. V. Kolomiiets // Zavuchu. Use dlia roboty. – 2015. – # 9-10 (153-154). – S. 25-29.
4. Savchenko O.Ya. Dydaktyka pochatkovoї shkoly: pidruchnyk / O. Ya. Savchenko – Kyiv : Hramota, 2012. – 504 s.

УДК 373.5.016:811.111]:502/504

DOI 10.31652/2415-7872-2020-63-30-37

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК» У ПІДРУЧНИКУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 8 КЛАСУ

Н. Д. Соловйова, orcid.org/0000-0002-2897-550X

Статтю присвячено практичним аспектам реалізації інтегрованої змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» на уроках англійської мови в закладах загальної середньої освіти у 8 класі. Зазначено, що вміння окресленої змістової лінії традиційно розвиваються під час розвитку комунікативної компетентності в межах тем ситуативної комунікації, пов'язаних зі змістовою лінією, також мають свій ситуаційний потенціал і можуть

забезпечити розвиток відповідних умінь змістової лінії. Розвиток таких умінь змістової лінії можливий, насамперед, завдяки включенню екологічних матеріалів та завдань, які є життєво важливими, містять цікаві факти, викликають емоції та стимулюють обговорення. Розкрито дидактико-методичні можливості підручника з англійської мови для 8 класу.

Ключові слова: інтегровані змістові лінії, реалізація, екологічна безпека, іноземна мова, тема спілкування, уміння.

IMPLEMENTATION OF THE CONTENT LINE "ENVIRONMENTAL SAFETY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT" IN THE ENGLISH TEXTBOOK FOR GRADE 8

N. Soloviova

The article deals with the practical aspects of the implementation of the integrated content line "Environmental safety and sustainable development" in English lessons at school. It notes that the skills of the outlined content line are traditionally developed while developing communicative competence within the topics of situational communication related to the content line, for example, "Recreation and leisure", "Nature and environment", etc. The purpose of the article is to show that other topics of situational communication that are not directly related to the content line (for example, "School time. What is your school?", "Your preferences. Do you need a book?", "Your preferences. With music in your heart." and others) have also their situational potential and can ensure the development of relevant skills of the content line. The development of content-line skills is, first and foremost, possible due to the inclusion of environmental material and tasks that are vital, contain interesting facts, evoke emotions, and stimulate discussion. Great success and productivity are achieved through video and audio materials, informative eco-friendly online resources. Teaching situations based on material with real data and facts and performing tasks or activities that are meaningful and engaging contribute to learners' understanding of human responsibility for the environment, promote the development of critical thinking, the ability to solve environmental safety issues. The author describes the possible forms of teaching organization and teaching technologies (excursion, presentation, project work, experiment, role-playing game, business game, discussion, and environmental actions) to implement the content line within some topics of situational communication on the basis of English textbook for grade 8. The examples of teaching material containing environmental problems that illustrate the implementation of this content line are recommended, specific skills of the content line are identified.

Keywords: integrated content lines, implementation, environmental safety, foreign language, topic of communication, skills.

Відповідно до нового державного Стандарту України в галузі освіти та вимог сучасного суспільства до кінцевого результату навчальної діяльності, у державі відбувається інтенсивний процес оновлення змісту освіти, пошук нових методів і технологій навчання як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Основна відмінність нового Стандарту загальної середньої освіти – орієнтованість на здобуття не лише знань, а й ключових компетентностей, якими має володіти здобувач освіти після закінчення школи. Список ключових компетентностей, яких набуватимуть учні, закріплено на законодавчому рівні у законі України «Про освіту» [4].

Формування ключових компетентностей передбачає: наскрізний підхід; міжпредметні зв'язки; поступальність і наступність у розвитку компетентностей [6].

Реалізація наскрізних («інтегрованих») за новою редакцією) змістових ліній полягає у відповідному трактуванні навчального змісту тем і не передбачає будь-якого його розширення чи поглиблення. В освітніх програмах для закладів загальної середньої освіти наголос було зроблено на наступні інтегровані змістові лінії:

- «Екологічна безпека та сталий розвиток»;
- «Громадянська відповідальність»;
- «Здоров'я та безпека»;
- «Підприємливість та фінансова грамотність» [7].

Інтегровані змістові лінії – це надпредметні теми, спільні для всіх початкових предметів, які є засобом інтеграції навчальних предметів і навчального змісту, та дієвим засобом інтеграції ключових і предметних компетентностей. Зазначено, що необхідність інтеграції змістових ліній не тягне за собою якихось радикальних змін у навчальному процесі, а передбачає лише зміщення акцентів на більш прикладні аспекти теми [7].

В оновленій навчальній програмі з іноземної мови для закладів загальної середньої освіти (від 07.06.2017) відображено ключові зміни освітнього процесу й вони мають бути враховані при плануванні та проведенні уроків на всіх етапах під час вивчення іноземних мов.

У Програмі з іноземних мов визначено, що змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у розв'язанні питань збереження довкілля й розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь [7].

Вибір форми уроку іноземної мови, надання додаткової інформації екологічного напрямку, організація навчальної діяльності учнів і є саме тими засобами реалізації змістової лінії, які, як указано в навчальній програмі, орієнтують учнів на:

- сприймання природи як цілісної системи;
- узаємозв'язок людини й навколишнього середовища та його залежність від природних ресурсів;
- готовність обговорювати питання, пов'язані зі збереженням навколишнього середовища на рівні свого регіону, держави та на глобальному рівні;
- уміння презентувати та обґрунтовувати проєкти, спрямовані на збереження довкілля та забезпечення його сталого розвитку [7].

Реалізація змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» засобами, що застосовуються на уроках іноземної мови, спрямована насамперед на формування в учнів екологічної компетентності.

Поняття «екологічна компетентність», ми, услід за Н. А. Пустовіт, розуміємо «як набуте цілісне особистісне утворення, що в процесі самореалізації в усіх сферах буття визначає здатність особистості самостійно, оперативної й ефективно мобілізувати знання й досвід задля виокремлення екологічних проблем чи відповідного контексту життєвих ситуацій, прийняття рішень і діяльності на основі пріоритету екологічних цінностей, усвідомленого почуття власної причетності до екологічних проблем і відповідальності за результати своїх дій і вчинків в інтересах особистої екологічної безпеки, практичного поліпшення стану навколишнього середовища та стійкого/збалансованого розвитку» [10].

Формування екологічної компетентності через реалізацію визначеної змістової лінії на уроках іноземної мови частково відбувається в межах вивчення тем ситуативного спілкування, які безпосередньо пов'язані з проблематикою інтегрованої змістової лінії, наприклад, «Охорона здоров'я», «Природа та навколишнє середовище», «Наука і технічний прогрес» та ін. Ці та інші теми ситуативного спілкування пропонують для вивчення в підручниках рекомендованих МОН України, але не всі теми містять у собі екологічний елемент, тому деякі з них потрібно допрацювати. Реалізація змістової лінії передбачає посилення екологічної спрямованості змісту тем спілкування та зміщення акцентів у меті уроків.

На сьогодні є актуальним питання, яким чином на базі чинних навчально-методичних комплексів для шкіл можливе практичне втілення програмних змін під час розробки календарно – тематичного планування із врахуванням цієї лінії.

Проблемам реалізації інтегрованих змістових ліній на уроках англійської мови, відповідності між ключовими компетентностями та змістовими, дидактичним та методичним вимогам до відбору навчального матеріалу, розробці вправ, методів та прийомів навчання присвячені роботи І. А. Глібка, С. В. Деньгаєвої, Л. О. Забелло, О. П. Мазко, Т. К. Полонської, І. В. Самойлюкевич та ін. Формування ключових життєвих компетентностей учнів шляхом установлення міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови висвітлено в роботі І. Б. Гуменюк [2]. Потенціал підручника іноземної мови для здійснення екологічної освіти на прикладі Канади розглянуто в роботі О. Поп [9]. Автор указує, що міністерствами освіти Канади рекомендовано розглядати теми підручника з іноземних мов з точки зору екологічної проблематики, або вивчати за допомогою таких форм роботи як дискусія, дебати, промова, презентація, письмове завдання екологічного характеру в контексті теми, що вивчається за шкільною програмою. Кожен з видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання та письмо) повинен містити інформацію екологічного характеру.

Розвитку ключових компетентностей на уроках англійської мови через реалізацію завдань змістових ліній під час вивчення тем, пов'язаних зі змістовими лініями, присвячені дослідження В. С. Кравець, О. М. Любченко, І. В. Самойлюкевич та ін.

Проблеми реалізації змістової лінії під час навчання іноземної мови також порушено в розробках вчителів – практиків, що стосуються окремих тем ситуативного спілкування в різних класах, переважно для початкової школи.

Разом з тим, аналіз досліджень та вивчення педагогічного досвіду свідчать, що впровадження змістових ліній поки не належним чином відображено в дидактичному та методичному забезпеченні процесу навчання англійської мови. Це стосується й інтегрованої змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» в основній школі (5 – 9 класи). Дещо поза увагою дослідників залишаються практичні аспекти впровадження цієї інтегрованої змістової лінії на уроках англійської мови у школі.

Мета статті – показати особливості реалізації наскрізної лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» на уроках англійської мови у 8 класі у контексті тем ситуативного спілкування, які безпосередньо не відносяться до розглядуваної змістової лінії, та навести приклади форм організації діяльності учнів з розвитку вмінь змістової лінії та формування екологічної компетентності.

До головних завдань упровадження зазначеної наскрізної лінії ми відносимо спрямування особистості на:

- усвідомлення негативного впливу людської діяльності на природне середовище;

- розвиток готовності до певного виду діяльності щодо збереження довкілля;
- розвиток відповідального ставлення до тваринного і рослинного світу; відповідального ставлення до природи та її ресурсів;
- формування в учнів власного практичного досвіду застосування екологічних знань у побуті, школі, й навіть у масштабах міста, країни, світу;
- розвиток раціонального природокористування як умови подальшого розвитку людської цивілізації;
- усвідомлення того, що захист і збереження довкілля є такими ж важливими, як і саме життя.

Упровадження інтегрованої змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» в освітній процес на уроках англійської мови передбачає розв'язування завдань реального змісту, роботу з інформацією, яка має практичну цінність та спрямована на розвиток відповідних вмінь. Так, О. М. Любченко зазначає, що змістова лінія націлює на вміння:

- усвідомлювати екологічні проблеми;
- дискутувати довкола питань екології;
- обговорювати питання, пов'язані зі збереженням навколишнього середовища;
- обговорювати ефективне та раціональне використання природних ресурсів;
- проектувати власні дії на захист довкілля та збереження ресурсів;
- розробляти плани дій щодо проведення екологічних заходів;
- презентувати та обговорювати проекти щодо збереження довкілля та сталого розвитку;
- пояснювати взаємозв'язок людини й навколишнього середовища, також із тваринним і рослинним світом;
- пояснювати залежність людини від природних ресурсів;
- обговорювати природні та погодні явища;
- розглядати природу як цілісну систему;
- пояснювати необхідність дбайливого ставлення до природи, потребу прибирання після відпочинку на природі;
- екологічно мислити та усвідомлювати свою екологічну відповідальність [6].

Це стосується загальних умінь інтегрованої змістової лінії. Більш конкретні вміння зі змістової лінії визначаються в меті уроку відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, форм організації навчання, технологій навчання та діяльності учнів на окремому уроці.

Проблематика інтегрованої змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» реалізується через організацію елективних курсів, позакласну навчальну роботу й роботу гуртків, але, перш за все, на уроках іноземної мови.

У навчальній програмі «Іноземні мови в загальноосвітніх навчальних закладах (5 – 9 класи)» подано тематику ситуативного спілкування, визначено лексичний діапазон та мовний інвентар. Формування комунікативної компетентності здійснюється в межах наступної тематики спілкування: «Я і мої друзі», «Стиль життя», «Засоби масової інформації», «Музика», «Література», «Україна», «Велика Британія», «Шкільне життя» (Навчальні програми...). Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації: вибір порядку вивчення та змісту кожної теми залежить від наміру учителя.

Зазначимо, що кожна тема ситуативного спілкування має свій ресурсний потенціал, який дозволяє вирішувати завдання розглядуваної змістової лінії та сприяти розвитку відповідних умінь. Розкриття потенціалу теми, яка вивчається, здійснюється, насамперед, шляхом надання додаткових матеріалів та завдань екологічного напрямку, які є життєвими, ознайомлюють з цікавими фактами, викликають емоції та спонукають до обговорення. Створення навчальних ситуацій та виконання завдань на основі матеріалу з реальними даними й фактами сприяють усвідомленню учнями відповідальності людини за стан навколишнього середовища, розвитку дбайливого ставлення до навколишнього середовища, формуванню критичного мислення, вміння розв'язувати проблеми з екологічної безпеки. Доцільним є використання такого ілюстративного матеріалу, який не лише показує взаємозв'язок природи та людини, а й демонструє негативні наслідки людської діяльності та ініціює розвиток відповідальності особистості за навколишнє середовище. Успіху та результативності можна досягти за допомогою відео та аудіо матеріалів, інформативних інтернет-ресурсів екологічного спрямування тощо.

Далі розглянемо, яким чином можливо реалізувати змістову лінію «Екологічна безпека та сталий розвиток» у процесі вивчення тих програмних тем, які безпосередньо не відносяться до екологічної безпеки та сталого розвитку, та які вміння змістової лінії при цьому можна розвинути. З метою демонстрації засобів реалізації змістової лінії на практиці були використані теми з підручника англійської мови для 8 класу за редакцією О. Д. Карп'юк [5]. Для реалізації змістової лінії «Екологічна безпека і сталий розвиток» нами були застосовані освітні матеріали щодо екологічної безпеки та сталого розвитку, рекомендовані при вивченні іноземної мови в закладах загальної середньої освіти, а саме, навчально-

методичний комплекс «Зелений пакет» [1], методичний посібник «Гуманне та відповідальне ставлення до тварин» [11], додаткові матеріали з інших джерел та англomовні джерела. Ми пропонуємо завдання, які, на наш погляд, є досить значущими для учнів, цікаві та несуть в собі сучасний зміст.

Так, у процесі вивчення теми «*Твоє життя. Сім'я та друзі*», яка безпосередньо не відноситься до екологічної безпеки та сталого розвитку, за змістом підручника виконують завдання, пов'язані з вибором та описом друзів; як ладнати з батьками, листування з інтернет друзями та ін. Для реалізації змістової лінії доцільно звернути увагу, що друзями можуть бути й тварини. Провести, наприклад, фотоконкурс «Мої друзі – тварини». Ціннісну орієнтацію має й проведення дискусії «Найкращий друг людини?» та робота з проектом «Центр захисту тварин у моєму місті». Зразки матеріалів для організації діяльності учнів з реалізації змістової лінії в межах цієї тематики можна знайти за посиланнями:

Пометун О та ін., 2013;

<https://osvita-omr.gov.ua/wp-content/uploads/2018/.pdf>;

<https://dogcare.dailypuppy.com/importance-dogs-lives-6622.html>.

Вивчення теми з використанням зразків указаних матеріалів та залученням учнів до відповідної діяльності, сприяє розвитку в учнів наступних умінь окресленої змістової лінії: використовувати різноманітні джерела інформації з питань сталого розвитку; аналізувати й аргументувати факти стосовно екологічних проблем; обмінюватися думками щодо впливу тварин на людину, на його настрій; бути відповідальними за тварин та проектувати власні повсякденні дії на захист тварин; усвідомлювати єдність усього живого та взаємовплив усіх живих організмів, зокрема, на людину; розв'язувати проблеми безпритульних тварин; формувати екологічний світогляд, екологічне мислення, новий спосіб життя в гармонії з природою.

Під час вивчення теми «Шкільний час. Яка твоя школа» зазвичай розглядаються шкільні предмети, будівля школи, традиції школи, типи шкіл, правила для школярів, узаємини з учителями, шкільна освіта в країні, мова якої вивчається, та ін. Учням пропонують завдання щодо формування лексичних та граматичного навичок, на розвиток умінь у різних видах мовленнєвої діяльності. Безперечно, на уроках іноземної мови треба формувати мовну та мовленнєву компетентності. Водночас, задля реалізації змістової лінії рекомендуємо завдання, які пов'язані з проблематикою змістової лінії. Наприклад, вихід за межі класу на екскурсію «Рослини навколо школи. Історія зелених насаджень школи». Також під час обговорення підтеми «Школа моєї мрії», коли учні готують презентацію свого бачення школи майбутнього, вчитель надає додатковий відеоматеріал з теми стосовно кімнатних рослин, які рекомендують мати в класі чи офісі. Приклади матеріалів для використання можна знайти за посиланнями:

Пометун О. та ін., 2013;

<http://www.greenpack.in.ua/school/high/>;

<https://www.teachstarter.com/blog/best-and-worst-indoor-plants-for-classrooms/>.

Це сприяє розвитку вмінь: обмінюватися думками щодо впливу рослин на психічний та фізичний стан людини; пояснювати потребу мати рослини в школі й вдома; обговорювати питання, пов'язані із зеленими насадженнями навколо школи, рослинами в класі; обговорювати вплив діяльності учнів школи на екологічну ситуацію у місті; усвідомлювати особистий унесок у поліпшення навколишнього середовища, розробляти плани дій стосовно проведення екологічних заходів; самостійно приймати рішення й діяти в інтересах збереження довкілля.

Під час вивчення теми «Твої вподобання. Чи потрібна тобі книга?» учні виконують завдання з різних видів комунікативної діяльності стосовно таких підтем як: жанри літератури, учинки героїв літературних творів, улюблені письменники, біографії письменників, значення книжок для людини та інших важливих підтем цієї теми ситуативного спілкування. Безперечно, ця тема має свій потенціал для реалізації змістової лінії «Екологічна безпека і сталий розвиток» та свої прикладні аспекти. Наприклад, організація акції з обміну книжками «Живи, книго!» за принципом буккросингу, або книгообміну. Установлюють полиці для буккросингу – береш почитати книгу, натомість залишаєш свою. Учні обговорюють принципи буккросингу та вибір місця для обміну книжок, розробляють правила для учнів. Також учнів можна залучити до проектної роботи з теми «Сучасна людина електронна людина чи паперова?». Обговорюється ефективно та раціональне використання макулатури, перероблення макулатури. Ознайомитись зі зразками рекомендованих матеріалів можна за посиланнями:

Пометун О. та ін., 2013;

<http://www.greenpack.in.ua/school/high/>;

<https://life.pravda.com.ua/society/2011/01/19/70581>;

<http://www.bookcrossers.eu/pages/was-ist-bookcrossing.php>;

<https://www.youtube.com/watch?v=fqcRu1sNEAk>

Серед очікуваних результатів є вміння учнів: пояснювати потребу дбайливого ставлення до природних ресурсів; екологічно мислити та усвідомлювати, які дії допоможуть зберегти природні ресурси; розробляти

плани дій стосовно проведення екологічних заходів, усвідомити екологічні проблеми, пов'язані з виробництвом паперу, раціональним використанням вторинної сировини на прикладі макулатури.

Вивчаючи тему «Твої вподобання. З музикою в серці» учні виконують комунікативні завдання, пов'язані з таким предметним змістом: музичні жанри, музичні інструменти, відвідування концертів, творчий шлях музичних груп, сучасні групи та виконавці та ін. Завдання з реалізації змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» можуть бути наступними: проєктна робота із проведенням експериментального дослідження «Уплив музики на рослини»; дебати з теми «Рок – музика – людина, рослина та тварина». Приклади матеріалів для використання можна знайти за посиланнями:

Пометун О. та ін., 2013;

[http://www.greenpack.in.ua/school/high/;](http://www.greenpack.in.ua/school/high/)

<https://dengarden.com/gardening/the-effect-of-music-on-plant-growth>

Це сприяє розвитку наступних вмінь окресленої змістової лінії: пояснювати шкоду чи користь музичних уподобань, обговорювати необхідність відбору музичних творів з позитивним впливом на оточуючих, досліджувати вплив музики на матеріальний світ; пояснювати взаємозв'язок людини й навколишнього середовища; усвідомлювати наслідки та оцінювати ризики для себе та оточуючих при прослуховуванні гучної музики; усвідомлювати причинно-наслідкових зв'язків у природі, її цілісність.

Вивчення теми ситуативного спілкування «Розширюємо світогляд. Газети та журнали» стосується роботи репортера, написання статті в газету, значення періодичних видань для громадян, опису змісту національних та закордонних газет, журналів для молоді та ін. Ця тема має свої можливості з реалізації змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток». Наприклад, додаються завдання щодо підготовки видання «Зеленої газети» за результатами рейду «учнів-журналістів» (ролева, ділова гра). Матеріал до газети обговорюється під час дискусії в присутності «головного редактора» газети. Приклад англійськомовного матеріалу для використання можна знайти за посиланням: Media's Support in Promoting Environment Awareness. <http://ijsae.in/index.php/index.php?article/viewFile>

Це сприяє розвитку вмінь: усвідомлювати важливу роль засобів масової інформації в екологічному інформуванні населення, природоохоронній діяльності; аналізувати повідомлення в медійному просторі; усвідомлювати, як засоби масової інформації впливають на громадську думку й діяльність місцевих органів влади; створювати “кінцевий продукт” (газета, фотовиставка та ін.) з екологічної проблеми та презентувати створене перед аудиторією.

У процесі вивчення теми «Розширюємо світогляд. Географічний ракурс» учні виконують завдання стосовно географічного положення Великої Британії та України, кліматичних умов України, планування подорожі країнами та ін. З метою реалізації змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» пропонуємо додати завдання щодо організації екотуризму у країні та у світі. Учні готують проєкт «Екотуризм у світі». Вони проводять дослідження з екотуризму, презентують місця для екотуризму у світі, країні та своєму регіоні. Приклади матеріалів для використання можна знайти за посиланнями:

Пометун О. та ін., 2013;

[http://www.greenpack.in.ua/school/high/;](http://www.greenpack.in.ua/school/high/)

[https://en.wikipedia.org/wiki/Ecotourism.](https://en.wikipedia.org/wiki/Ecotourism)

Після опрацювання теми учні зможуть: пояснювати взаємозв'язок людини й навколишнього середовища та залежність людини від природних ресурсів; надавати поради щодо вибору місця для відпочинку; розробляти плани та дії щодо проведення екологічних заходів; презентувати та обговорювати проєкт зі збереження довкілля та розвитку екотуризму; цінувати й оберегати природні ресурси від яких залежить сталий розвиток країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищезазначене, слід відзначити те, що кожна тема ситуативного спілкування, яку пропонують для вивчення англійської мови в навчальній програмі з іноземних мов, має свій потенціал для реалізації змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» та розвитку відповідних вмінь.

Реалізація змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» засобами, що застосовуються на уроках іноземної мови, спрямована насамперед на формування в учнів екологічної компетентності.

На прикладі тем ситуативного спілкування, запропонованих у підручнику з англійської мови для учнів 8 класу, до тих тем, які безпосередньо не відносяться до розглядаємої змістової лінії, наведено приклади форм організації діяльності учнів (екскурсія, презентація, проєктна робота, ролева гра, ділова гра, дискусія, акції) з реалізації змістової лінії. Рекомендовано матеріал для використання та визначено, які конкретні вміння можна розвинути. Крім того, існує об'єктивна потреба в подальшому дослідженні проблеми засобів реалізації змістової лінії в контексті інших тем ситуативного спілкування для інших класів, пошуку методів та форм упровадження змістової лінії в освітній процес при вивченні іноземної мови в закладах загальної середньої освіти.

Література

1. Використання матеріалів з освіти для екологічної безпеки та сталого розвитку при вивченні навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах. Навчальний предмет – іноземна мова. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.greenpack.in.ua/school/high/>
2. Гуменюк І. Б. Формування ключових життєвих компетентностей учнів шляхом встановлення міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови [Електронний ресурс] / І. Б. Гуменюк. – Режим доступу : http://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2017_7_11_Formuvannya-kliuchovykh-zhyttievyykh-kompetentnostey-uchniv-shlyahom-vstanovlennia-mizhpredmetnykh-zv'язkiv-na-urokakh-anhliiskoi-movy.pdf
3. Друге життя сміття: що роблять з пляшок, макулатури і шин. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2011/01/19/70581/>
4. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Карп'юк О. Д. Англійська мова: Підручник (нова програма) для 8 – го класу загальноосвітніх навчальних закладів / О. Д. Карп'юк. – Тернопіль: Лібра Terra, 2016. – 288 с.
6. Любченко О. М. Наскрізнi лiнii в освiтi та iх реалiзацiя на уроках англiйської мови [Електронний ресурс]/О. М. Любченко – Режим доступу: <http://journal.osnova.com.ua/article/69394>
7. Навчальні програми для 5 – 9 класів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>
8. Пометун О. Уроки для сталого розвитку: [навчальний посібник для учнів 8 – го класу загальноосвітніх шкіл] / Пометун О., Пилипчатіна Л., Сушенко І. – вид. 2 – ге. випр. і доп. – Дніпро: ЛІРА, 2013. – 116 с.
9. Поп О. Екологічне виховання на уроках іноземної мови в Канаді. [Електронний ресурс] / О. Поп. – Режим доступу: www.library.udpu.org.ua/library_files/.../visnuk_21.pdf
10. Пустовіт Н. А. Екологічна компетентність як показник гармонізації взаємодії школярів із природою [Електронний ресурс] / Пустовіт Н. А. – Режим доступу: lib.iitta.gov.ua > Пустовіт Н. А..pdf
11. Спектор О. М. Гуманне та відповідальне ставлення до тварин: [методичний посібник] [Електронний ресурс] / Спектор О. М., Єнжєвська Л. М., Москалик Е. А., Хайленко А. О. – К: Компрінт, 2018.– 88 с.– Режим доступу:<https://osvita-omr.gov.ua/wp-content/uploads/2018/.pdf>
12. Ecotourism – Wikipedia. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Ecotourism>
13. McQuerrey L. The importance of dogs in our lives. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://dogcare.dailypuppy.com/importance-dogs-lives-6622.html>.
14. Media's Support in Promoting Environment Awareness. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [Media's Support in Promoting Environment Awareness ijssae.in > index.php > ijssae > article > viewFile](http://www.ijssae.in/index.php/ijssae/article/viewFile)
15. The Best and Worst Plants for the Classroom. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://www.teachstarter.com/blog/best-and-worst-indoor-plants-for-classrooms/>
16. The Effect of Music on Plant Growth (Updated on October 21, 2019). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dengarden.com/gardening/the-effect-of-music-on-plant-growth>
17. What is BookCrossing? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bookcrossers.eu/pages/was-ist-bookcrossing.php>
18. What is BOOKCROSSING? What does BOOKCROSSING. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=fqcRu1sNEAk> (дата звернення:25.02.2020).

References

1. Vykorystannia materialiv z osvity dlia ekolohichnoi bezpeky ta staloho rozvytku pry vuvchenni navchalnykh predmetiv u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh. Navchalnyi predmet – inozemna mova. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.greenpack.in.ua/school/high/>
2. Humeniuk I. B. Formuvannia kliuchovykh zhyttievyykh kompetentnostei uchniv shliakhom vstanovlennia mizhpredmetnykh zviazkiv na urokakh anhliiskoi movy [Elektronnyi resurs] / I. B. Humeniuk. – Rezhym dostupu : http://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2017_7_11_Formuvannya-kliuchovykh-zhyttievyykh-kompetentnostei-uchniv-shliakhom-vstanovlennia-mizhpredmetnykh-zviazkiv-na-urokakh-anhliiskoi-movy.pdf
3. Druhe zhyttia smittia: shcho robliat z pliashok, makulatury i shyn. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://life.pravda.com.ua/society/2011/01/19/70581/>
4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Karpiuk O. D. Anhliiska mova: Pidruchnik (nova prohrama) dlia 8 – ho klasu zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv / O. D. Karpiuk. – Ternopil: Libra Terra, 2016. – 288 s.
6. Liubchenko O. M. Naskrizni linii v osviti ta yikh realizatsiia na urokakh anhliiskoi movy [Elektronnyi resurs]/O. M. Liubchenko – Rezhym dostupu: <http://journal.osnova.com.ua/article/69394>
7. Navchalni prohramy dlia 5 – 9 klasiv. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>
8. Pometun O. Uroky dlia staloho rozvytku: [navchalnyi posibnyk dlia uchniv 8 – ho klasu zahalnoosvitnikh shkil] / Pometun O., Pylypchatina L., Sushchenko I. vyd. 2 – he. vypr. i dop. – Dnipro: LIRA, 2013. – 116 s.
9. Pop O. Ekolohichne vykhovannia na urokakh inozemnoi movy v Kanadi. [Elektronnyi resurs] / O. Pop. – Rezhym dostupu: www.library.udpu.org.ua/library_files/.../visnuk_21.pdf
10. Pustovit N.A. Ekolohichna kompetentnist yak pokaznyk harmonizatsii vzaiemodii shkoliariv iz pryrodoiu [Elektronnyi resurs] / Pustovit N.A. – Rezhym dostupu: lib.iitta.gov.ua > Pustovit N. A..pdf

11. Spektor O. M. Humanne ta vidpovidalne stavlennia do tvaryn: [metodychnyi posibnyk] [Elektronnyi resurs] /Spektor O. M., Yenzheievska L. M., Moskalyk E. A., Khailenko A. O. – K: Komprynt, 2018.– 88 s.– Rezhym dostupu: <https://osvita-omr.gov.ua/wp-content/uploads/2018/.pdf>
12. Ecotourism – Wikipedia. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://en.wikipedia.org/wiki/Ecotourism>
13. McQuerrey L. The importance of dogs in our lives. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://dogcare.dailypuppy.com/importance-dogs-lives-6622.html>.
14. Medias Support in Promoting Environment Awareness. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: Medias Support in Promoting Environment Awareness*jsae.in* > index.php > ijsae > article > viewFile
15. The Best and Worst Plants for the Classroom. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://www.teachstarter.com/blog/best-and-worst-indoor-plants-for-classrooms/>
16. The Effect of Music on Plant Growth (Updated on October 21, 2019). [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://dengarden.com/gardening/the-effect-of-music-on-plant-growth>
17. What is BookCrossing? [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.bookcrossers.eu/pages/was-ist-bookcrossing.php>
18. What is BOOKCROSSING? What does BOOKCROSSING. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=fqcRu1sNEAk> (data zvernennia:25.02.2020).

УДК 373.3.013.8

DOI 10.31652/2415-7872-2020-63-37-44

САМООРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

О. Я. Теслюк, orcid.org/0000-0003-4760-9895

У статті охарактеризовано суть та особливості самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи як педагогічної проблеми; здійснено аналіз поняття «самоорганізація навчальної діяльності», проаналізовано підходи науковців щодо його трактування; розглянуто навчальну діяльність як провідну в молодшому шкільному віці та охарактеризовано цей вид діяльності з позиції можливостей її самоорганізації; обґрунтовано необхідність формування навички самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи; запропоновано прийоми формування навичок самопізнання, самоконтролю, самооцінювання як елементів самоорганізації навчальної діяльності.

Ключові слова: самоорганізація, самоорганізація навчальної діяльності, молодші школярі, початкова школа, самопізнання, самоконтроль, самооцінювання.

ELEMENTARY SCHOOL PUPILS' SELF-ORGANIZATION OF EDUCATIONAL ACTIVITY AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

O. Tesliuk

The article describes the essence and peculiarities elementary school pupils' self-organization of educational activity as a pedagogical problem. The article deals with the theoretical aspects, psychological and pedagogical features of self-organization of learning and educational activity of pupils. The concept of "self-organization of educational activity" has been explored. The approaches of scientists to its interpretation has been analyzed. The educational activity is considered as leading in the younger school age and this type of activity is characterized from the standpoint of the possibilities of its self-organization. The necessity of forming primary school pupils' skill of self-organization of educational activity is substantiated. Methods of skills formation for self-knowledge, self-control, self-esteem as elements educational activity self-organization are offered. Self-organization of educational activity defined as personality activities aimed at the organization of learning material, the formation of abilities, skills and competences, which is carried out through self-knowledge (the process by which a person learns about itself and the process of knowing the essence, abilities and opportunities of its own "I"), self-control (activities aimed at analyzing, understanding the effectiveness and the efficiency of their own educational activities, the causes of success and failure) and self-assessment (judgment of a person about the degree of presence of certain qualities, properties in relation to them with a certain standard, sample). Self-organization of learning activity of pupils contributes to the improvement of the learning process and organizes educational activities of pupils. The effectiveness of educational activity depends on pupils' own efforts and attitudes. The sequence of actions for the full acquisition by students of mental actions and concepts is described.

Keywords: self-organization, self-organization of educational activity, elementary school students, elementary school, self-knowledge, self-control, self-esteem.